

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

МОНОПСОНІЧНИЙ РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ MONOPSONAL LABOR MARKET AND ITS PLACE IN UKRAINE'S ECONOMY

У статті висвітлено результати аналізу ролі монопсонічного ринку праці в економіці України. Досліджено умови існування монопсонії на ринку праці та з'ясовано обмеження, які сприяють формуванню монопсонічного ринку праці. Встановлено, що в сучасних українських умовах монопсонія на ринку праці бере своє джерело в колишній радянській централізованій командно-плановій економіці. Визначено, що основними формами прояву монопсонії, які найбільш характерні для ринку праці України, є: єдине підприємство, яке є основним наймачем фахівців; монопсоністом виступає держава, охоплюючи такі сфери національної економіки, як освіта, охорона здоров'я, спорт. Проведено аналіз рівня заробітної плати в окремих вузькопрофесійних сферах національної економіки, для яких характерні стійкі монопсонічні утворення (у сфері охорони здоров'я, в освіті та у сфері спорту). Досліджено негативний вплив монопсонічного ринку праці для національної економіки. Обґрунтовано основні найбільш перспективні напрями вирішення проблеми монопсонії в економіці України.

Ключові слова: монопсонія, монопсонічний ринок праці, ринкова влада роботодавця, граничні витрати на ресурс, заробітна плата.

В статті освещены результаты анализа роли монополистического рынка труда в эконо-

*номике Украины. Исследованы условия существования монополии на рынке труда и определены ограничения, которые способствуют формированию монополистического рынка труда. Установлено, что в современных украинских условиях монополия на рынке труда берет свое начало в бывшей советской централизованно-плановой экономике. Определены основные формы проявления монополии, которые наиболее характерны для рынка труда Украины, а именно: единственное предприятие, которое есть основным нанимателем специалистов; в качестве монополиста выступает государство, охватывая такие сферы национальной экономики, как образование, охрана здоровья, спорт. Проведен анализ уровня заработной платы в отдельных узкопрофессиональных сферах национальной экономики, для которых характерны устойчивые монополистические образования (в сфере образования, охраны здоровья, спорта). Исследовано негативное влияние монополистического рынка труда на национальную экономику. Обоснованы основные наиболее перспективные направления разрешения проблемы монополии в экономике Украины. **Ключевые слова:** монополия, монополистический рынок труда, рыночная власть работодателя, предельные затраты на ресурс, заработная плата.*

УДК 331.5:338(477)

<https://doi.org/10.32843/infrastruct38-1>

Песцова-Світалка О.С.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економічної теорії

та економічних досліджень

Полтавська державна аграрна академія

The article highlights the results of analysis the role of monopsonic labor market in Ukrainian economy. Conditions of monopsonic existence on the labor market are investigated, the restriction, contributed the monopsonic labor market formation, are founded too. It is defined, that in modern Ukrainian conditions monopsony in labor market has occurred from former soviet planned economy. It was time when whole town was connected with one big plant or factory and this plant is the main employer of specialists. The main forms of monopsony manifestation are identified, which the most characteristic of the Ukrainian labor market. Such as: one firm or group of firms hires the main part of workers in one profession; there are many skilled workers of one profession, but not united in trade union; specific type of profession is not mobile; monopsonic firm dictates wages for hired workers. It is clear that monopsonic labor market is characterized by mandatory availability one or some limitation geographical, industry, qualification, and even gender or physiological. The main forms of monopsony in Ukrainian labor market are: firstly, it is a one enterprise in small town or single employer for certain profession; secondly it is the whole state, as monopsonist, in such spheres as education, health, sport and so on. The analysis of the level of wages in some narrow monopsonic spheres of national economy is carried out. According to the State Statistics Committee of Ukraine the average wage in health and social care sphere 34,0% less than average wage in Ukraine, the average wage in education – 20,6% less, the average wage in art, the average wage sport and entertainment and recreation – 14,1% less. The most promising directions for solving the problem of monopsony are grounded, such as: the increase of labor mobility both in the inter-sectoral and spatial dimensions; the incentives for employers and employees to invest in education, training, vocational training; the strengthening the role of trade unions, their real functions; the structuring of the economic system at the micro level and promoting small business development and improvement of antitrust law, including its scope for monopsony.

Key words: monopsony, monopsonic labor market, employer market power, marginal cost of the resource, wages.

Постановка проблеми. Серед усіх економічних ресурсів, використовуваних у виробництві товарів і послуг, найважливішим є праця. Це зумовлено тим, що суб'єктом ринку праці є практично кожен працездатний член суспільства, а винагорода (заробітна плата) є основною складовою частиною доходу більшості сімей будь-якої країни. До того ж проблеми зайнятості, безробіття, рівня заробітної плати стають об'єктом як політичної та економічної боротьби, так і державної політики.

На ринку праці досить часто може виникнути ситуація, коли монопольне становище займає покупець трудових ресурсів. Такий ринок називають монопсонією. Загалом він властивий невеликим містам, у яких кількість зайнятих на певному підприємстві становлять основну частину всіх працівників, які проживають у цьому місті. Оскільки трудові послуги у цьому разі не мобільні, тобто вони не можуть швидко змінити місце проживання чи кваліфікацію, підприємство диктує заробітну плату, визначаючи кількість взятих на роботу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання функціонування моносонічного ринку праці досліджувалися зарубіжними та вітчизняними вченими, такими як Г.С. Беккер, О.С. Ешенфелтер, Г. Файбер, М.Р. Ренсон, Дж. Робінсон, К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю, Дж. Лендон, Р. Бейрд, Т.М. Камінська, В.І. Легкий, О.М. Могильний, Г.Г. Бабіч-Касьяненко К.В., Ляскін, В.А. Шабашев, А.А. Рацлаф.

О.С. Ешенфелтер, Г. Файбер, М.Р. Ренсон здійснили огляд декількох емпіричних статей, в яких зроблено спробу виміряти поширення моносонії на ринках праці [12]. К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю охарактеризували умови існування ринку моносонії, пояснили формування ставки заробітної плати та рівня зайнятості на моносонічному ринку праці [9]. Дж. Лендон, Р. Бейрд вивчили взаємозв'язок моносонії і заробітної плати на прикладі ринку праці викладачів США [7]. Т.М. Камінська дослідила наслідки моносонії на ринку праці державних медичних працівників, а саме стримання ціни праці, еміграцію та зниження якості медичних послуг [4]. В.І. Легкий з'ясував вплив недосконалої конкуренції на ринку праці на зайнятість населення [6]. О.М. Могильний визначав дестабілізуючі чинники аграрного ринку праці, серед яких виділив моносонічну модель поведінки роботодавців у сільській місцевості [10]. К.В. Бабіч-Касьяненко виділив моносонічний характер формування ціни праці осіб з інвалідністю [1]. Г.Г. Ляскін, В.А. Шабашев проаналізували проблему дискримінації з боку роботодавців-моносоністів, що займають домінуюче становище на ринку праці Росії, та з'ясували, що вона проявляється не лише в заниженні заробітної плати, а ще й у систематичному порушенні трудових норм і порушень [8]. А.А. Рацлаф дослідила зміст категорії моносонії та систематизувала форми прояву моносонії на ринку праці Росії [11].

Проте окремі аспекти функціонування моносонічного ринку праці залишаються не досить вивченими. Тому дослідження місця і ролі моносонії в економіці України є актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сфер прояву моносонії, дослідження її негативного впливу та обґрунтування основних шляхів вирішення проблеми моносонічного ринку праці. Поставлена мета визначила завдання: проаналізувати умови існування моносонії на ринку праці та обмеження, які сприяють формуванню моносонічного ринку праці; визначити основні форми прояву моносонії, які найбільш характерні для ринку праці України; дослідити негативний вплив моносонічного ринку праці; обґрунтувати основні напрями вирішення проблеми моносонії в економіці України.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становили праці провідних вітчизняних і

закордонних учених із питань формування ринку праці. У роботі використано загальнонаукові методи порівняння, узагальнення, аналізу і синтезу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Виникнення і поширення поняття «моносонії» залишається не до кінця з'ясованим питанням економічної думки ХХ століття. Вважається, що вперше воно набуло своєї популярності з легкої руки Дж. Робінсон в 1969 р., яка поклала початок його широкому використанню для визначення ринку праці, в структурі якого попит на робочу силу представлений одним суб'єктом [12, с. 1].

Найбільш поширеним прикладом моносоніста на ринку трудових ресурсів є єдине велике виробництво в невеликому містечку або єдина компанія, що виступає, з одного боку, монополістом на своєму ринку збуту, а з іншого – їй потрібні специфічні фахівці, працевлаштування яких на інших підприємствах за фахом просто неможливе. Моносоністом може виступати і сама держава: наприклад, фахівці-вчителі в основному можуть бути задіяні в системі державної освіти (і лише малий відсоток – у приватних школах).

Якщо ринок праці конкурентний, то для нього характерна, з одного боку, значна кількість фірм, що конкурують одна з одною, а з іншого – численна група працівників, які мають однакову кваліфікацію. За цих умов ні фірми, ні працівники не можуть контролювати ринкові ставки заробітної плати. Інакше кажучи, фірма погоджується з ціною трудових послуг, що склалася на ринку. Вона може за цією ціною придбати нескінченну кількість трудових послуг. Тому пропозиція праці для окремої фірми на конкурентному ринку матиме вигляд прямої лінії, що відповідатиме ринковій ціні трудових послуг (W) та граничним витратам на цей ресурс (MRC).

Моносонія на ринку праці може виникати за таких умов:

- одна фірма або група фірм наймає основну частину працівників певної професії;
- на ринку велика кількість кваліфікованих працівників, не об'єднаних у профспілки, й одна фірма-споживач або група фірм цього виду професії;
- через певні об'єктивні і суб'єктивні причини конкретний вид професії не є мобільним (наприклад географічна роз'єднаність, необхідність оволодівати новою професією, соціальні умови тощо);
- фірма-моносоніст диктує умови оплати праці, а працівники або погоджуються, або шукають іншу роботу.

На монополістичному ринку праці крива граничних витрат на ресурс наймача (MRC) розташована вище кривої пропозиції праці (S). Врівноважуючи MRC з попитом на працю MRP в точці b , моносоніст буде наймати Q_m робітників (порівняно з Q_c в умовах конкуренції) і сплачувати

ставку заробітної плати W_m (на відміну від ставки W_c за умов конкуренції). Для монополіста граничні витрати ресурсу (праці) будуть перевищувати ставку заробітної плати. Щоб максимізувати прибуток, фірма буде зрівнювати граничні витрати на ресурс (MRC) (працю) з MRP. Кількість робітників, найнятих монополістом, зазначено точкою Q_m , а ставка заробітної плати W_m – відповідно точкою на кривій пропозиції ресурсу або кривій середніх витрат праці. За умов конкурентного ринку праці під час найму праці в умовах конкуренції рівень зайнятості має бути більше (Q_c) і ставка заробітної плати (W_c) – вище. Для монополіста просто немає сенсу наймати робітників до точки, в якій ставка заробітної плати та MRP праці рівні [9, с. 547].

К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю зазначають, що більш висока заробітна плата, встановлена для залучення додаткових робітників, повинна виплачуватися всім робітникам, вже найнятим за нижчими ставками заробітної плати. Якщо цього немає, то моральний клімат серед робітників, безсумнівно, погіршиться і наймач зіткнеться з серйозними проблемами невдоволення робітників із-за диференціації ставок заробітної плати за одну і ту ж роботу. Що ж стосується витрат, то виплата єдиної заробітної плати всім робітникам буде означати, що витрати на додаткового робітника – граничні витрати на ресурс (працю), тобто MRC, – будуть перевищувати ставку заробітної плати на величину, необхідну для доведення ставки заробітної плати всіх уже найнятих робітників до нового рівня заробітної плати [9, с. 546].

За інших рівних умов монополіст максимізує свій прибуток шляхом найму меншої кількості робітників і при цьому виплачує ставку заробітної плати менше, ніж в умовах конкуренції. У результаті суспільство отримує менше продукції, а робітники отримують ставку заробітної плати менше на «bc», ніж їх граничний продукт у грошовому вираженні. Так само, як монополіст-продавець вважає вигідним скоротити виробництво, щоб підняти ціну на свої товари вище конкурентної, так і монополіст-наймач ресурсів вважає вигідним скорочувати зайнятість, щоб знизити ставки заробітної плати і, відповідно, витрати, тобто встановити ставки заробітної плати нижче конкурентної.

На думку К.Р. Макконелл, С.Л. Брю, фактично монополістичні ринки праці не характерні для США. Зазвичай існує значна кількість потенційних наймачів для більшості робітників, особливо коли ці робітники є мобільними в сенсі зміни їхньої спеціальності і місця проживання. Профспілки часто протистоять монополії на ринках праці. Проте економісти знайшли підтвердження існування монополії на таких різних ринках праці, як праця медичних сестер, професійних спортсменів, вчителів державних шкіл, працівників газетних видавництв і робочих деяких спеціальностей у будівництві [9, с. 547].

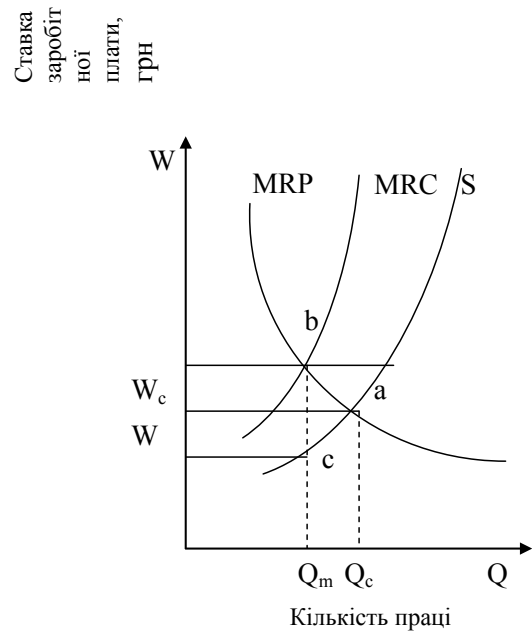

Рис. 1. Ставка заробітної плати та рівень зайнятості на монополістичному ринку праці [9, с. 546]

У сучасних українських умовах монополістичного ринку праці бере своє джерело в колишній радянській централізованій плановій економіці. Однак тодішня соціалістична монополія мала свої особливості. Так, на відміну від ринкового монополіста, держава не прагнула скорочувати зайнятість населення. Навпаки, одним із вагомих досягнень вважалося забезпечення повної зайнятості населення. Однак зворотною стороною такого підходу було штучне заниження оплати праці працюючих, так звана «зрівнялівка». Заниження рівня оплати праці досягалося, в тому числі, й через спровокований державою дефіцит товарів та послуг, який ще більше нівелював і так невисокий рівень оплати праці. З того часу в національній економіці сформувалися певні сфери, «кластери», в яких ринок праці має яскраво виражений монополістичний характер. Наприклад, типовою ситуацією на ринку праці є монополія, коли підприємство у невеликому місті є головним (а фактично єдиним) покупцем, а тому має можливість вплинути на рівень зарплати. Це досягається шляхом скорочення чисельності найманих працівників. У результаті посилення конкуренції між працівниками їх зарплата знижується нижче рівноважного рівня.

В.І. Легкий зазначає, що наявність монополії на ринку праці України очевидна. Це – неминучий наслідок гігантоманії, коли цілі міста і регіони орієнтуються на обслуговування одного надвеликого підприємства, комплексу, залізниці, а поганий розвиток транспортної мережі, відсутність або нерозвиненість ринку житла зводять можливості географічної мобільності населення до мінімуму [6, с. 201].

Ринок праці в умовах монополії характеризується обов'язковою наявністю одного або

декількох обмежень: географічних, галузевих, кваліфікаційних і навіть гендерних чи фізіологічних. Прикладом таких обмежень може виступати моносонія на ринку праці в невеликих населених пунктах. О.М. Могильний вважає, що моносонія загострює соціально-економічну ситуацію на ринку праці і в сільській місцевості. Це такий тип ринку, на якому в конкретному селі (селищі) існує велика кількість продавців робочої сили і лише один покупець. Моносонія переплітається з атрибутами галузі сільського господарства як сфери застосування праці, інституційним середовищем сільського ринку праці й унікальністю сільського способу життя [10, с. 6].

На думку Т.М. Камінської, типовими прикладами локальної монополії є поліклініки з територіальним закріпленням населення, сільські амбулаторії сімейного лікаря, а також центральні районні лікарні, розташовані за межами великих міст. Неможливість високої мобільності лікарів і медсестер на віддаленому регіональному ринку підживлює державну моносонію [4, с. 80].

У більшості місцевостей великими наймачами медичних сестер є відносно невелика кількість лікарень. Більш того, медичних сестер із високим рівнем спеціалізації нелегко перемістити на інші посади. Було виявлено, що точно у відповідності з моделлю моносонії, за інших рівних умов, чим менше число лікарень у місті (тобто чим вищий ступінь моносонії), тим нижча початкова платня медичних сестер.

За даними Державного комітету статистики України у 2018 році середня заробітна плата за видами економічної діяльності в Україні становила 8865 грн, у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 5853 грн, що на 34,0% менше від середньої заробітної плати по Україні. Ще гірша ситуація з оплатою праці молодших медичних сестер, оскільки вона є ще нижчою і визначається рівнем мінімальної заробітної плати, станом на 2018 р. це 3723 грн без визначення податків на неї.

Аналогічна ситуація з оплатою праці властива й іншим видам економічної діяльності, для яких притаманна державна форма моносонії. Так, в освіті середня заробітна плата – 7041 грн, що на 20,6% нижче від середнього рівня заробітної плати по Україні. У сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку – 7612 грн, що на 14,1% менше. Для порівняння середня заробітна плата в державному управлінні й обороні та обов'язковому соціальному страхуванні становить 12 698 грн, що на 43,2% вище від середньої заробітної плати за всіма видами діяльності.

«Формування попиту та пропозиції на ринку робочої сили осіб з інвалідністю властива така специфіка: моносонічний характер формування ціни праці осіб з інвалідністю зумовлений низь-

ким попитом роботодавців і високою пропозицією робочої сили з боку інвалідів; невідповідність заробітної плати і високих витрат осіб з інвалідністю; низький ступінь можливості осіб з інвалідністю змінити соціальний статус, професійну належність, місце проживання», – зазначає Бабіч-Касьяненко К.В. [1, с. 147].

А.А. Рацлаф виділила такі форми моносонії на ринку праці Росії: 1) державна, коли держава здійснює контроль на ринку спеціалістів певних професій, перетворюючи підготовку цієї професії в спеціальну відносно самої держави; 2) єдине в місті підприємство, можливості альтернативного працевлаштування мінімальні; 3) цільова підготовка, перепідготовка кадрів відповідно до потреб розвитку територій; 4) сімейна моносонія, коли єдиним споживачем робочої сили всіх членів сім'ї виступає фірма сімейного типу (як модель приватного підприємництва) [11, с. 178].

Все ж таки може існувати значна кількість потенційних наймачів для більшості робітників, особливо коли ці робітники є мобільними в сенсі зміни їхньої спеціальності і місця проживання. Крім того, світовий досвід доводить, що профспілкові організації можуть успішно протистояти моносонії на ринках праці.

Г.Г. Ляскін, В.А. Шабаєв вважають, що ефективними шляхами вирішення проблеми моносонії на регіональному ринку праці в Росії є: вдосконалення правової культури у сфері трудових відносин; підвищення міжгалузевої і територіальної мобільності трудових ресурсів; підвищення ролі профспілок і соціальної відповідальності бізнесу [8, с. 176–177].

О. Купець вказує, що мета трудового законодавства – захистити працівників від звільнення, від свавілля роботодавців. Може сприяти виправленню таких викривлень. Особливим викривленням є моносонія, коли є єдиний роботодавець, який диктує умови. Законодавство дозволяє виправити це. Воно може стабілізувати рівні зайнятості і безробіття під час коливань, під час бізнес-циклу, захистити певні вразливі групи населення і також може дати стимул роботодавцям і працівникам вкладати інвестиції в освіту, в навчання, в професійну підготовку. Тому що тоді працівники будуть розуміти, що вони довго працюють і захищені. Є сенс вкладати інвестиції і час у навчання, і так само думають роботодавці [5].

Основними найбільш перспективними напрямками вирішення проблеми моносонії в економіці України, на нашу думку, є: підвищення мобільності трудових ресурсів як у міжгалузевих так і міжпросторових вимірах; стимулювання роботодавців і працівників вкладати інвестиції в освіту, в навчання, у професійну підготовку; посилення ролі профспілок, їхніх реальних функцій; структурування економічної системи на мікрорівні та

сприяння розвитку малого бізнесу; вдосконалення антимонопольного законодавства, в тому числі у сфері його застосування для монополонії.

Висновки з проведеного дослідження.

Саморегулююча функція ринкової економіки з проблемою функціонування монополонії впоратися не в силах. Адже вона спрацьовує лише в умовах конкуренції, якої за монополонії немає. В такому разі, безумовно, виправданим є втручання держави, зокрема через встановлення мінімальної заробітної плати або мінімальної погодинної оплати праці, що обмежує потенційні зловживання з боку монополоніста. З іншого боку, активна соціальна позиція працівників, діяльність профспілок є важливою частиною системи стримувань і противаг, які дозволяють суспільству уникнути негативних проявів монополонії на ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабіч-Касьяненко К.В. Щодо необхідності розроблення концепції професійної реабілітації та сприяння зайнятості осіб з інвалідністю: огляд найбільш актуальних положень. *Право і суспільство*. 2018. №3. С.146–150. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/28.pdf (дата звернення 26.11.2019).
2. Беккер Г.С. Человеческое поведение. Избранные труды по экономической теории: пер. с англ. / сост., науч. ред., послесл. Р. Капелюшников; предисл. М.Левин. М. ГУ ВШЭ. 2003. 627 с.
3. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.12.2019).
4. Камінська Т.М. Вади державної монополонії на ринку медичної праці. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 2(5). С. 77–89.
5. Купець О. Час – це гроші. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/chas-tse-groshi-112998.html> (дата звернення: 24.11.2019).
6. Легкий В.І. Теоретичні основи і досвід антикризового регулювання ринку праці та зайнятості населення. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3(41). С. 199–202.
7. Лэндон Дж., Бэйрд Р. Монополия на рынке труда преподавателей в США. Теоретические и прикладные исследования. 2004. № 1. С. 66–75. URL: https://vo.hse.ru/data/2015/04/24/1095308048/066-075_Monopsonia.pdf (дата звернення: 26.11.2019).
8. Ляскин Г.Г., Шабашев В.А. Подходы к оценке роли монополии на рынке труда: региональный аспект. *Вестник Омского университета. Серия «Экономика»*. 2016. № 2. С. 169–179.
9. Макконнелл К.Р., Брю. С.Л. *Экономикс: принципы, проблемы и политика*. Киев: Хагар-Демос, 1993. 785 с.
10. Могильний М.О. Аграрний ринок праці: функціональні особливості та їх соціально-економічні наслідки для населення. *Економіка АПК*, 2013. № 13. С. 5–12.
11. Рацлаф А.А. Монополия на рынке труда. *Экономика и управление. Молодой ученый*. 2013. № 1(48). С. 177–179.
12. Ashenfelter O., Farber F., Ransom M. Modern Models of Monopsony in Labor Markets: A Brief Survey : Discussion Paper № 4915. Bonn : The Institute for the Study of Labor, 2010. URL: <http://ftp.iza.org/dp4915.pdf> (дата обращения: 26.11.2019).
13. Робинсон Ж. *The Economics of Imperfect Competition*. 2nd ed. London : Macmillan, 1969. 352 p.

REFERENCES:

1. Babich-Kasianienko K.V. (2018) Shchodo neobkhdnosti rozroblennia kontseptsii profesiinoi reabilitatsii ta sprianniia zainiatosti osib z invalidnistiu: ohliad naibilsh aktualnykh polozhen [The need for developing the concept of vocational rehabilitation and promoting the employment of persons with disabilities: overview of the most relevant provisions]. *Pravo i suspilstvo*, no 3, pp. 146–150. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/28.pdf (accessed 26 November 2019).
2. Bekker G.S. (2003) *Chelovecheskoe povedenie. Izbrannye trudy po ekonomicheskoy teorii* [Human Behavior. Selected Papers on Economic Theory], translated from English. Moscow: GU VShE publ., 627 p (in Russian)
3. Dynamika serednomisiachnoi zarobitnoi platy za vydamy ekonomichnoi diialnosti [Dynamics of average monthly wages by types of economic activity]. *Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 December 2019).
4. Kaminska T.M. (2011) *Vady derzhavnoi monopsonii na rynku medychnoi pratsi* [The failures of the public monopsony in the health labor market]. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*, no 2(5), pp. 77–89.
5. Kupets O. Chas – tse hroshi [Time is money]. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/chas-tse-groshi-112998.html> (accessed 24 November 2019).
6. Lehkyi V.I. (2013) *Teoretychni osnovy i dosvid antykrizovoho rehuliuвання rynku pratsi ta zainiatosti naselennia* [The theoretical background and experience of anti-crisis regulation of the labor market and employment]. *Innovatsiina ekonomika*, no 3(41), pp. 199–202.
7. Lendon Dzh., Beyrd R. (2004) *Monopsoniya na rynku truda prepodavateley v SShA* [Monopsony in the US teacher market]. *Teoreticheskie i prikladnye issledovaniya*, no 1, pp. 66–75. URL: https://vo.hse.ru/data/2015/04/24/1095308048/066-075_Monopsonia.pdf (accessed 26 November 2019).
8. Lyaskin G.G., Shabashev V.A. (2016) *Podkhody k otsenke roli monopsonii na rynku truda: regional'nyy aspekt* [The role of monopsony in the labour market: a regional perspective]. *Vestnik Omskogo universiteta. Seriya «Ekonomika»*, no 2, pp. 169–179.
9. Makkonnell K.R., Bryu. S.L. (1993) *Ekonomiks: printsipy, problemy i politika* [Economics: principles, problems and problems]. Kiev: Khagar-Demos, 1993.
10. Mohylnyi M.O. (2013) *Ahrarnyi rynek pratsi: funktsionalni osoblyvosti ta yikh sotsialno-ekonomichni naslidky dlia naselennia* [The agrarian labor market: functional features and their socio-economic consequences for the population]. *Ekonomika APK*, no 13, pp. 5–12.

11. Ratslaf A.A. (2013) Monopsoniya na rynke truda [Monopsony in the labor market]. *Ekonomika i upravlenie. Molodoy uchenyy*, no 1(48), pp.177–179.

12. Ashenfelter O., Farber F., Ransom M. (2010) *Modern Models of Monopsony in Labor Markets: A Brief*

Survey : Discussion Paper № 4915. Bonn : The Institute for the Study of Labor. URL: <http://ftp.iza.org/dp4915.pdf> (accessed 26 November 2019).

13. Robinson J. (1969) *The Economics of Imperfect Competition*. 2nd ed. London: Macmillan.

Pestsova-Svitalka Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economic Theory and Economic Research
Poltava State Agrarian Academy

MONOPSONAL LABOR MARKET AND ITS PLACE IN UKRAINE'S ECONOMY

The purpose of the article. Labor is the main economical resources used in goods and services production. This is due to the fact that the subject of the labor market is virtually every able-bodied member of society. Also wages are a major component of the income of the vast majority of families in any country. The problems of employment, unemployment, wages are becoming the object of political and economic struggle and public policy. In the labor market, quite often there may be a situation where the buyer of labor resources occupies a monopoly position. Such a market is called monopsony. The purpose of the article is to analyze the areas of manifestation of monopsony, to study its negative impact and to substantiate the main ways of solving the problem of monopsonic labor market. The stated goal has defined the following tasks: to analyze the conditions of existence of monopsony in the labor market and restrictions that contribute to the formation of the monopsonic labor market; identify the main forms of monopsony that are most characteristic of the Ukrainian labor market; to investigate the negative impact of the monopsonic labor market; to substantiate the main directions of solving the problem of monopsony in the economy of Ukraine.

Methodology. The methodological and theoretical basis of the study were the works of leading domestic and foreign scientists on the formation of the labor market. The general scientific methods of comparison, generalization, analysis and synthesis are used in this work.

Results. In modern Ukrainian conditions monopsony in labor market has occurred from former soviet planned economy. It was time when whole town was connected with one big plant or factory and this plant is the main employer of specialists. The main forms of monopsony manifestation, which the most characteristic of the Ukrainian labor market, are: one firm or group of firms hires the main part of workers in one profession; there are many skilled workers of one profession, but not united in trade union; specific type of profession is not mobile; monopsonic firm dictates wages for hired workers. It is clear that monopsonic labor market is characterized by mandatory availability one or some limitation geographical, industry, qualification, and even gender or physiological. The main forms of monopsony in Ukrainian labor market are: firstly, it is a one enterprise in small town or single employer for certain profession; secondly it is the whole state, as monopsonist, in such spheres as education, health, sport and so on. According to the State Statistics Committee of Ukraine the average wage in health and social care sphere 34,0% less than average wage in Ukraine, the average wage in education – 20,6% less, the average wage in art, the average wage sport and entertainment and recreation – 14,1% less. The most promising directions for solving the problem of monopsony are: the increase of labor mobility both in the inter-sectoral and spatial dimensions; the incentives for employers and employees to invest in education, training, vocational training; the strengthening the role of trade unions, their real functions; the structuring of the economic system at the micro level and promoting small business development and improvement of antitrust law, including its scope for monopsony.

Practical implications. The main most promising directions for solving the problem of monopsony in the economy of Ukraine are: increasing the mobility of labor resources both in the cross-sectoral and spatial dimensions; encouraging employers and employees to invest in education, training, and vocational training; strengthening the role of trade unions, their real functions; structuring the economic system at the micro level and promoting small business development; improvement of antitrust law, including its scope for monopsony.

Value/originality. In our work we have considered the issue of monopsony functioning in the labor market in Ukraine. Challenges and issues related to the monopsonic labor market outline prospects for further research. The relationship between the number of monopsonists and the level of average wages in a particular region studied by using the method of correlation analysis.